

Arlanda Flygsamlingars Vänner

Februari 2010

Ansvarig utgivare: Bertil Boberg

Redaktör: Jan Forsgren

Renovering av Klemm Kl 35D SE-BHF

Klemm 35 är ett enmotorigt, lågvingat, tvåsitsigt flygplan konstruerat av Hans Klemm och byggt i Tyskland under 30-talet. Kroppen består av ett stålörfsäckverk med duk-klädsel och vingarna av trä med plywood/duk-klädsel. Motorn är en fyrcylindrig radmotor av typ Hirth HM 504A2 med 105 hp effekt.

Det har totalt funnits 96 st Klemm 35 i Sverige, En inköptes privat 1936, medan ytterligare 21 st inköptes 1939-40 av KSAK. 1940 inköptes 74 st av Flygvapnet för huvudsaklig användning vid Reservflygskolan i Eslöv. Flygvapnets beteckning var Sk 15.

De 21 civilregistrerade klubb-flygplanen inmönstrades 1940 till Flygvapnet, och återlämnades till flygklubbarna 1944.

1947 utbjöd Flygvapnet 26 av sina maskiner till försäljning och 1948 resterande 38 maskiner. 1949 var alla Sk 15 avvecklade från Flygvapnet. De flesta

köptes av olika flygklubbar. Ett antal har sedermera sålts till Tyskland och Schweiz.

För närvarande finns det endast tre luftvärdiga Klemm 35 i Sverige, SE-BPT, SE-BGA samt SE-BPU. De två förstnämnda har restaurerats av Håkan Wijkander, och den tredje av Kurt Sandberg.

Flygplan Klemm Kl 35D hos Arlandasamlingarna

Renoveringen av en Klemm 35 hos Arlandasamlingarna påbörjades 1974 när några medlemmar i Arlandagruppen till bygglokalen i Ulvsunda hämtade hem SE-BGA från en lada i Östersund. Ett omfattande renoveringsarbete påbörjades, innebärande demontering, rengöring och målning av alla delar inklusive kroppens stålörfskonstruktion, tillverkning av saknade trädetaljer m.m. Under de följande åren pågick arbetet med flera avbrott för andra projekt.

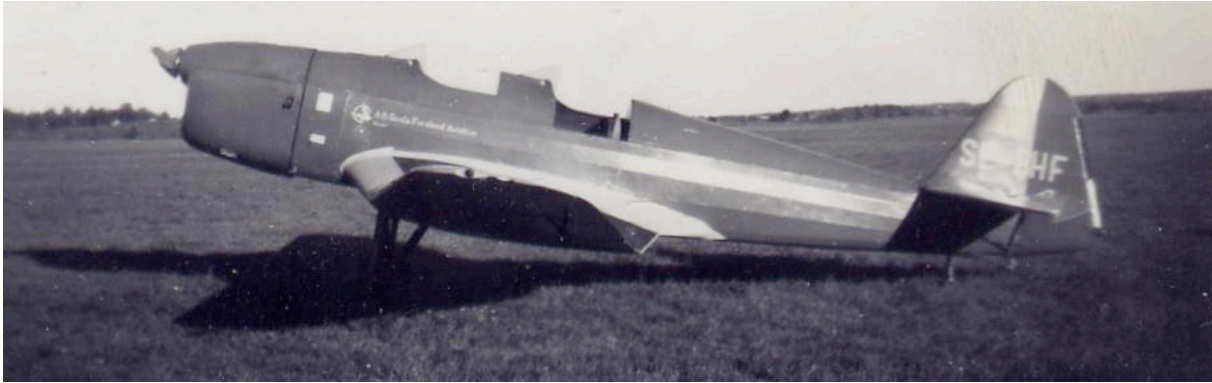
Arlandasamlingarna

Öppettider för visning och telefonsamtal helgfria tisdagar, torsdagar och första lördagen/månad. kl 10:00 – 15:00
Postadress:
Arlanda Flygsamlingar Vänner,
c/o Luftfartsverket,
190 45 STOCKHOLM-ARLANDA
Tel: 08-593 600 33

E-post: arlandasamling@telia.com
Hemsida: www.arlandasamlingarna.se
Plusgiro: 352680-3
Organisationsnr: 802411-6561
Besöksadress:
Benstocksvägen, Stockholm-Arlanda
Kontaktpersoner:
Bertil Boberg: 08-7568734
E-post: bertil.boberg@telia.com
Kurt Ivarsson: 018-380 77
E-post: kurt.ivarsson2@comhem.se

För ett antal år sedan kontaktades Arlandasamlingarna av Håkan Wijkander, som då höll på att renovera sin Klemm, SE-BHF. Det visade sig att –BHF hade

allvarliga korrosionsskador i kroppens stålörsstomme, vilket skulle innebära ett mycket stort extra arbete för få flygplanet luftvärdigt.

Klemm Kl 35D SE-BHF fotograferad någon gång i slutet av 1940-talet, när flygplanet ägdes av Gävlebygdens Flygklubb. Foto: via Lars-Georg Debrén.

Då Arlandasamlingarnas -BGA inte hade några korrosionsskador överenskomms att parterna skulle byta flygplan med varandra. Bägge flygplanen var i halvfärdigt skick. Det flygplan som Arlandasamlingarna fick i utbyte var avsevärt mera färdigställt än det som vi lämnade ifrån oss. Alla kände sig nöjda.

När vårt renoveringsarbete med Klemm 35 återupptogs 2005 inleddes det med att förteckna allt som måste kompletteras i form av komponenter, instrument mm. Dessutom gjordes en arbetsplan för det fortsatta arbetet. Listan över saknade komponenter som behövde kompletteras upptog 54 poster. Dels sådana komponenter som vi redan hade i förråd, dels sådana som vi efterhand har kunnat tillverka utgående från den ritningsats som vi har, men även sådana reservdelar som vi inte kan tillverka själv.

Det är t.ex. avgasgrenrör, kolvar i motorn, vevstakar, magneter, oljetryckspump, motorfäste, bränslekran med vatten-avskiljare, klocka till instrument-bräda, detaljer till bromssystemet, fastbindningsremmar mm. Det finns troligen sådana saker liggandes i skrotlådor ute i landet, men att få tag på dem är svårt. Mycket är nu åtgärdat. Vi har monterat instrument, tillverkat (splitsat (svårt))

roderlinor, tillverkat sidoluckor till sittbrunnarna, vingbultar, propellernav, renoverat brandskadad propeller, tillverkat ett antal detaljer till motorinstallationen, rengjort batteri (NIFE) samt korrosionsskyddat detsamma, åtgärdat flertal reglage i förarplatserna mm.

Eftersom flygplanet är konstruerat på 30-talet finns det inga reservdelar att köpa numera. Men ibland blir man förvånad. Motorns infästning mot brandskottet skall vara utförd i form av fyra st sfäriska glidlager, vilka saknades.

I ritningsunderlaget specificerades att lagret skulle vara tillverkat enligt en viss DIN-standard. En internetsökning visade att denna fortfarande var aktuell och med rätt DIN-nummer. Vidare internetsökning visade att lagret fanns att köpa hos en firma i Uppsala.

Ibland råkar man ut för andra trevliga överraskningar. Vi har saknat en magnetomkopplare till instrumentbrädan. Jag hade inte någon större förhoppning om att finna en sådan, då den är ganska unik. Nyligen råkade en av vännerna i AFV komma förbi undertecknad och han frågade ”kan du säga vad detta är”, det var något som han hittat i sin privata skrotlåda!

Svaret – ”jo, Georg Kramer, det är en

magnetomkopplare till en Klemm 35. En sådan har vi saknat till vår Klemm”!!
Georg, tack för den. Den är nu monterad

på sin plats. Ett hål mindre att fylla ut i instrumentbrädan.

Uno Sellgren

Årsberättelse för verksamhetsåret 2009

Föreningen Arlanda Flygsamlingars Vänner (AFV) bildades i oktober 2001 av en grupp frivilliga på f.d. flygmuséet Aerospace vid Arlanda. Föreningen har tecknat överenskommelse med Luftfartsverket (LFV) och Tekniska museet (TM) om att på frivillig basis underhålla och renovera de föremål, som ingår i Arlanda Flygsamlingar.

Vid AFV:s årsmöte den 25 april utsågs följande styrelse för 2009:

Ordförande	Bertil Boberg, omval på ett år
Sekreterare	Kurt Ivarsson, ett år kvar
Kassör	vakant (handhas tillsvidare av ordföranden)
Övriga ledamöter	Sture Nilsson, omval på två år Kurt Scheidegger, omval på två år Johan Wallin, ett år kvar
Styrelsesuppleant	Per Sviberg, omval på ett år
Revisor	Bengt Gerby, omval på ett år
Revisorssuppleant	Bengt Bengtsson, omval på ett år
Valberedning	Bengt-Åke Nilsson, omval på ett år (sammankallande) Harry Bergström, omval på ett år Thord Holm, omval på ett år

Skattemyndigheten har 2002-03-27 registrerat föreningen med org nr 80 24 11-6561

Medlemmar

Antalet medlemmar i föreningen uppgick 2009-12-31 till 320 st.

Ekonomi

Ingående saldo 2009-01-01 kr 68 413,97.

Årets inkomster; medlemsavgifter och bidrag uppgick till kr 76 160,00.

Årets utgifter uppgick till kr 70 492,87, varav merparten utgörs av kostnader för lokalunderhåll, renovering av föremål jämte utskick av medlemsblad.

Utgående behållning 2009-12-31 uppgick till kr 74 081,10, varav kr 14 835,00 utgör resterande bidrag

från Riksantikvarieämbetet för restaurering av en N.A.B.9 (Albatros B.IIa) från 1917.

Styrelsesammanträden

Styrelsen har under verksamhetsåret haft sex st sammanträden

Verksamhet

Under verksamhetsåret har ett tjugotal frivilliga medlemmar renoverat och utfört normalt underhåll av Arlanda Flygsamlingars museiföremål i enlighet med överenskommelse mellan LFV, TM och AFV.

Vi har under verksamhetsperioden på helgfria tisdagar och torsdagar utfört följande åtaganden;

Lockheed 12-A Electra Junior SE-BXU Vi har under året slutfört renoveringen av passagerarkabvin och cockpit, och införskaffning av en del motorplåtar pågår.

Klemm K1 35D SE-BHF Projektansvarig har svarvat ett nytt propellernav samt kompletterat motorn (se längre artikel om detta projekt på annan plats i denna utgåva)

Albatros B.IIa, N.A.B.9 Projektgruppen har med viss extern hjälp dels tillverkat två läderklädda pilotstolar samt påbörjat tillverkning av sryglar till vingarna.

DC-9 simulator donerad av Oxford Flight Academy till samlingarna. För närvarande sker arbeten med att färdigställa uppställningsanordning/stativ plus komplettering av instrument m.m.

Motorer

Projektansvarig har tillverkat ställ till Alvis Leonides-motorn och kompletterat densamma, vilken nu är placerad i motorutställningen.

Fordon

Dragtrucken är så gott som helrenoverad och ommålad.

Utöver ovanstående har vi under året byggt upp en ny verkstadsavdelning samt målat om golvet i utställningshallen. Utomhus har vi renoverat ett förråd samt röjt sly m.m.

Arlanda 2009-12-31

Bertil Boberg
Ordförande

Kurt Ivarsson
Sekreterare

Sture Nilsson
Ledamot

Kurt Scheidegger
Ledamot

Johan Wallin
Ledamot

Per Sviberg
Suppleant

**DU HAR VÄL INTE GLÖMT BORT
ATT BETALA MEDLEMSAVGIFTEN?**